

tudományos kontextusban, illetve fogalmi körben. Véleményem szerint ez a vonás éppen a mű koherenciáját erősíti, hiszen nem ismétlésekről, sokkal inkább a problémák – a korábban felvázolt elméleti háttér segítségével való – újradimenzionálásáról van szó.

Apró formai kivetnivalóként értékelhetjük egy helyütt az idézés módjának következtelenségét (135.), valamint azt a két rövidke szerzői megjegyzést, amelyeknek érzésem szerint nem kellett volna külön lapra kerülniük a III. és a IV. fejezet elején (224., 284.).

Barcsi Tamás e munkájának egy korábbi változatát már megjelentette könyv alakban

(*Az ember méltósága*. Gödöllő–Máriabesnyő: Attraktor, 2005.), illetve a jelen mű létrehozásakor nagyban támaszkodott 2011-ben megvédett PhD-értekezésére. Valószínűleg ennek köszönhető, hogy egy kiérlelt, elméletközpontú, ugyanakkor a praxis szintjén is kikerülhetetlen, a XXI. századi etika kérdéseinek megválaszolására törekvő munkát vehet kézbe az olvasó. (Barcsi Tamás: *Az emberi méltóság filozófiája*. Budapest: Typotex, 2013, 415 p.)

Farkas Szilárd

doktorjelölt, Pécsi Tudományegyetem  
Bölcsészettudományi Kar

## *A dzsihad és a félelem gazdaságtana...*

Az európai kultúrkörben nevelkedett olvasó viszonylag kevés ismerettel rendelkezik az iszlám kultúráról, s még kevésbé érti a politikai hírekkel átszőtt jelenségek okait, s főleg annak történeti-társadalmi gyökereit. Póczik Szilveszter munkája ebbe a kevésbé ismert világba kalauzolja olvasóit, ahol összefüggésre lelhetünk a globalizációs folyamatok és az iszlám radikalizálódása között.

A könyv az iszlám radikalizmus társadalmi- és eszmetörténetének bemutatásával teszi érthetőbbé a társadalmi mozgások mögött irányító szerepet játszó civilizációs, kulturális, emocionális, intellektuális és spirituális indíttatású dinamikákat. A mélyebb értelmezés okán bepillantást nyerhetünk az iszlám két kortárs gondolkodója által felvázolt radikalizmus eszmetörténeti rendszerébe is.

Póczik Szilveszter ezek elemzéséből vezeti le és értelmezi azt a hatalmas energiát, amely egész hadseregeket képes megszervezni és működtetni. Ugyanakkor rávilágít az iszlám

és az európai társadalmak történeti párhuzamaira is, amelyből mára az előbbieknél „heroiikus és önemesztő küzdelme” bontakozott ki, amely mögött hatalmas lefojtott erők duzzadnak, s az Arab tavasz idején mutatták meg igazán robbanás-kész erejüket.

Az iszlám *ab ovo* politikai vallás, s mai formája számtalan külső és belső hatóerő következtében jött létre. A Mohamed prédikációinak hatására indult szent háborúban az arisztokrácia elleni győzelem hozta létre az iszlám közösséget. A muszlim lét alapvető bázisát, a társadalmat, az államot, a szervezeteket, a családokat, az egyének életének minden elemét átható szabályrendszerét a Korán és a Próféta testesíti meg.

Az iszlám politikai mozgalmi három csoportra oszthatók. A radikális fundamentalizmus a terrorizmus eszközeivel él; a mérsékelt fundamentalizmus az iszlám szellemét szociális aktivitással terjeszti; míg a legális fundamentalizmus pártpolitikai működéssel jeleníti meg magát. A fundamentalista iszlám fő ellenségképét Izrael állam megjelenése adja.

A világban jelentkező globalizációs tendenciák következtében az iszlám országokban

---

felütötte fejét az a speciális félelem, hogy zsidó-keresztény egységfront jöhet létre. Ennek okán erősödött meg a politikai iszlám. Az egyre népszerűbbé váló ideológiát Európa államai képtelenek a maga teljességében megérteni, s az egyre gyarapodó iszlám kisebbségeket sem integrálni, sem asszimilálni nem tudják. Ugyanakkor a globalizációs folyamatok hatására, és az általánossá váló információs-kommunikációs robbanás következtében kitágultak a radikális iszlám szervezésének és finanszírozásának lehetőségei.

A hagyományokon alapuló, de folyamatosan és bizonyos értelemben rugalmasan változó iszlám totalitarizmus egyre erősebbé válik az iszlám világ gondolkodásában. A jelenségeket kritikával szemlélő értelmiséget és a diákságot mélyen érintik a megoldatlan politikai és gazdasági problémák, aminek következtében fogékonnyá válnak a radikális mozgalmak kormányellenes fellépéseire.

Az iszlám három fő jellegzetessége – a vallási és a társadalmi reform, a fogalmi rendszer alapjainak stabilitása és spirituális jellemzői – teszi lehetővé fennmaradását, de ez egyben akadályozza is az európai filozófiával való kompatibilitását.

A kortárs iszlám gondolkodók egyszerre mutatják fel a messianisztikus reformista és a tradicionalista iszlám szellemi áramlatát, amelyet az újjászületés pozitívista jövőképevel mint hajtóerővel tárnak a közösség elé.

Az iszlám fő célkitűzéseit és alapvető filozófiai, spirituális elveit a legismertebb gondolkodók olvasatában ismerhetjük meg. Így al-Banná szerint „az iszlám nem elmélet, hanem társadalmi praxis, amelynek elemei az imádság, a böjt, a szüzesség, a szerénység, az adakozás, a zarándoklat, a munkával történő vagyonszerzés, a tudás elmélyítése, az önuralom, a társadalmi felelősség, parancsolni tu-

dás és engedelmesség, valamint a dzsihád, illetve a harcosok családjának védelme.”

Szajjid Kutb dualisztikus politikai és társadalmi világgépet fogalmaz meg. „Két központi fogalma az iszlám előtti tudatlanság, és az istennélküli vakság állapota. [...] Szemlélete szerint csak akkor alkotathatók önkényes emberi szabályok, ha valamely esetre nem adnak útmutatást a Korán és a szent szövegek. A közélet azonban nem tartozik ebbe a körbe, annak teljes mértékben az iszlámon kell alapulnia.” Eszerint a keresztények és a zsidók nem lehetnek hittestvérek, mert a törvényeket emberek alkotják, és az isteni helyett emberi relációban mozognak.

Póczik Szilveszter a kötet záró fejezetében a fegyveres harci szervezetek tevékenységével, annak politikai-ideológiai hátterével, valamint a jelenleg megfigyelhető tendenciákkal ismerteti meg olvasóit.

A Muszlim Testvériség 1928-ban jött létre, amely azóta az iszlám egyesületek ernyőszervezetévé vált. Ez lehetővé tette a „családoknak” nevezett, de lényegében politikai mozgalmi sejtek egyesítését, s a társadalmi és politikai kérdések iszlám szellemiségű újra- és átgondolását. A testvériség a legrégebbi és a legbefolyásosabb mozgalom, amely az európai környezetben valamelyest liberalizálódott, de a muszlim közösségben viszont radikalizálódott. Az iszlámot tartja a társadalmi rend elsődleges és alapvető modelljének, célja az iszlám állam létrehozása, amelyben a politika és a vallás elválaszthatatlanul fonódik össze, s ahol nem kaphat szerepet semmilyen politikai ellenzék. Elkerülhetetlennek tartja a szent háború folytatását, amelyet az agitáció és a fegyverek eszközeivel kíván megvalósítani.

A Hezbollah az izraeli hadsereggel szemben harcoló síita katonai szervezetként jött létre 1982-ben. Ez az Isten Pártja, amely a

Forradalmi Igazság Szervezete vagy a Föld Elnyomottainak Szervezete néven is ismert. Módszerei az iszlámista harci metódusokat követik, mint például a bombamerényletek. Szerintük „az emberi nagyság legkiemelkedőbb példája az az elhatározás, hogy mártírrá válva feláldozzuk életünket.” A Hezbollah alapdokumentuma ellenségnek aposztrofálja Izraelt, az USA-t, a NATO egész szervezetét, valamint az általuk imperialistának tekintett országokat. Célja a keresztény dominancia felszámolása és az iszlám állam megteremtése.

A palesztin felszabadítás fő ideológiai vonalát a Hamasz, más néven az Iszlám Ellenállási Mozgalom teremtette meg, amely a zsidó–palesztin konfliktust kiterjesztette, és elsősorban a Nyugat és az iszlám összeütközéseként próbálta meg feltüntetni. Ez a szervezet az egységes iszlám szemlélet letéteményese az 1988-ban lefektetett Karta szerint. Eszmeisége alapvetően azonos a Muszlim Testvériséggel, de fókuszra nem a társadalom átalakulására, hanem a palesztin felszabadításra és a dzsihádra esik. Fő célkitűzése Izrael állam megszüntetése.

A Hamasz és a Hezbollah „mára valóságos és hatékony hadsereggé szerveződött, amelyet a kedvezőtlen külső politikai és a gyötrő belső társadalmi feszültségek növesztettek nagygyú és erőssé”, s amelyek ugyanakkor nem állnak távol az újonnan fellépő szükségletek kielégítésének érdekében a realpolitikától sem.

Póczik Szilveszter műve segít a hiedelmek, előítéletek leküzdésében, és az iszlám terror jelenségének objektív megismerésében. A világ demokratikus felét már régóta foglalkoztatja a terrorizmus elleni fellépés megengedhetősé-

ge, illetve az antiterrorista eszközök felhasználásának határai. A kockázatkezelés, különösen a terrorizmus veszélyének elhárítása a posztmodern, úgynevezett kontrolltársadalmakban nem csupán a bizonytalanságok leküzdésére, megelőzésére vagy csökkentésére tett lépések sora. Sokkal inkább kollektív stratégiák összetett hálózata, amelynek segítségével a félelem, a szorongás, a fóbia és a hisztéria a hatalom által előidézhető és újrahasznosítható. Az újabb és újabb kockázatok definiálása Ulrich Beck kifejezésével „a kereslet feneketlen hordója”: vég nélkül gerjeszti a bizonytalanság érzését, és ezzel párhuzamosan a biztonság megteremtésének egyre jobban óhajtott, de soha el nem érhető igényét. A bizonytalanságok világában az emberek már a saját életük kapcsán sem kompetensek, és a fenyegetettség érzését csak tovább rontja, hogy elveszítik kognitív szuverenitásukat. A tudatlanság, a komplex világ és a bonyolult kockázati struktúrák megértésének hiánya félelemben csap át, Zygmunt Baumann kifejezésével élve „folyékony félelemben” az ismeretlentől, amelynek oltárán évszázadok alatt kimunkált alapjogok és garanciák válnak korlátozhatóvá, feladhatóvá. Póczik Szilveszter munkája hozzájárulhat ahhoz, hogy a jogállami demokráciák a biztonsági kockázatokra adott jogalkotói válaszaik megfogalmazásába visszavezessék a racionalitást, és ami ehhez szükséges: objektív képet kapjanak a szabályozni kívánt jelenségről. (*Póczik Szilveszter: Az iszlám forradalom. Négy műhelytanulmány a radikális iszlámról. Pécs: Publikon Kiadó, 2011, 191 p.*)

*Bárd Petra*

kriminológus, Országos Kriminológiai Intézet